

was 'n onderwyser (te Middelburg, Tvl.), maar met die uitbreiding van die Staatsartillerie het hy as rekrut-kadet aangesluit en later luitenant geword. Hy is saam met Kol. Fanie Trichardt (hoof van die Staats-artillerie) na die Natalse front. Hy is later tot kaptein bevorder. Hy het seker meer wonde opgedoen as enige ander burger gedurende die oorlog. (Sien die tweede deel van dr. Breytenbach se boek oor die tweede vryheidsoorlog). Later het hy hoof van die Landbou-uitbreidingsdepartement onder minister Jan Kemp geword. Hy het altesame sowat 21 wonde aan sy liggaam gehad. Hy was veral bekend vir sy ongeëwenaarde humorsin, moed en dapperheid.

Kommandant Stoffberg. Sy geskiedenis is taamlik goed bekend. Hy was onder andere onderwyser vir genl. J. C. Smuts en dr. D. F. Malan, en glo ook Sondagskoolonderwyser. Hy het later Lid van die Uitvoerende Komitee van die Transvaal geword. Hy het later eers teen die einde van die oorlog kommandant geword onder genl. Beyers.

Nadere besonderhede kan ek nie verstrek nie.

ENIGE HERINNERINGE

Die offisiere wat op die portret verskyn is almal ou Pretoriane, behalwe een n.l. komdt. T. S. Stoffberg. Van hulle is daar nog maar net een in die lewe, naamlik die skrywer van hierdie artikel. Die foto is geneem deur 'n Engelse offisier tydens die vredeskongres te Vereeniging.

Dit is miskien van belang om enige voorafgaande insidente wat in noue verband met die persone op die foto staan, aan te stip. Een van die laaste gevegte in Noord-Transvaal het teen die einde van April 1902 plaasgevind op die hoogste kruin van die Wolkberge, Iron Crown, naby die dorpie Haenertsburg, waar een van die kolonnes van Kol. Colenbrander van sowat 4-500 man, 'n poging aangewend het om ons aan te val en te omsingel. Dit was na 'n 14 daagse skermutseling waarin die generaal gewond is. Die bevel van die Engelse offisier „Charge boys” weergalm in die vroeë more, maar die aanval word gestuit. Mentz en Dommissie kry die bevel om die vyand, wat intussen 'n sterk posisie ingeneem het, aan te val, en dit met uiters 50 man. Dit is nie die bedoeling om alles hier te beskrywe nie, maar net om kortliks te sê dat die vyand op die vlug geslaan het. Die Boere, al skietende uit die saal, het die hele oormag tot oorgawe gedwing. Daar was nog 'n 200 National Scouts op Iron Crown, wat vroegtydig gevlug het. Die kop is deur ses man waaronder Kapt. Heinrich du Toit, tevoet beklim. Na die geveg is die Engelse ambulans, wat in die onmiddellike nabyheid onder die berg gestaan het, ontbied om die gewondes te versorg. Die eerste vraag

was: „Where can we find general Beyers.” Verneem moes word dat twee rapportryers wat in verband met vredesonderhandelinge gestuur is, dit wou weet.

Staatssekretaris President Reitz en Wd. Staatsprokureur Adv. Louis Jacobsz, ook 'n oud Pretorian, is deur adjutant Frikkie van Manen by die Engelse kamp afgehaal om afgevaardigders na die Vredeskongres te laat kies. Gedurende die nag het 'n hewige skietery in die kamp plaasgevind. Die vyand het gemeen dat die Boere die kamp aanval. Eers nadat oom Frikkie aan hulle beduie het dat hulle skaduwees in die helder maanlig vir Boere aansien, is die geveg gestaak.

Die Engelse kamp is by 'n geleentheid besoek deur komdt. T. S. Stoffberg, Frikkie van Manen, Mentz en Dommissie, en met die terugry word 'n luislang sommer met die hand gevang; met Oom Frikkie aan die kop, Mentz aan die stert en Dommissie in die middel! Die ongedierte is met 'n stukkie riem aan 'n boom vasgemaak maar toe hy losgelaat word, slaan hy skielik sy lyf driedubbel om komdt. Stoffberg se lyf! Die Engelse Tommie wat ons begelei het, wou ons aanbod nie aanneem om die slang in 'n sak aan sy offisier te gee nie, en het gesê: „You can put a hundred Boers in that koppie, but I won't touch this brute.”

Genl. Beyers en komdt. T. S. Stoffberg is gekies as afgevaardigdes na die Vredeskongres.

Te Pretoria was die afgevaardigdes met hulle staf gehuisves in Esselenstraat, een of twee huise aan die oostekant van Bronbergkerk. Die gesin van Frikkie van Manen het op die hoek van Esselen- en Celliersstraat gewoon. Ons is egter baie streng deur Skotse troepe bewaak, en geen besoek is toegelaat nie. Familiebetrekkings, selfs moeders en susters kon slegs op 'n afstand 'n paar woorde wissel. Die Hoof van die Geheimeidiens met sy speurders was langsaan en was gedurig op die uitkyk. Streng militêre maatreëls was verstaanbaar, maar nie die spioenasie nie. Op Vereeniging het spioene wat hulle voorgedoen het as rou Tommies, in die kamp rondgehoop om elke woord af te luister. 'n Poging is selfs aangewend om 'n telefoon in die vergadertent te installeer, maar dit is deur komdt. Alex Boshoff ontdek en verwyder. Die tente is toe deeglik ondersoek of daar miskien enige soort installasies was.

Na die vredesonderhandelinge is ons dadelik per trein na Pietersburg. Vroue is op die trein geplaas as spioene. Hendrik Mentz en ek het opdrag ontvang om die Bittereinders in die Soutpansberge op te spoor en aan te sê om die wapens te kom neerlê. Met hierdie laaste plig het ons benoude oomblikke deurgemaak. Een van die benoudste nagte wat ek in die hele oorlog deurgemaak het was toe ons twee, wat ongewapen was, deur natuurlike wat die wit vlag nie gerespekteer het nie, omsingel is, maar hoe ons daar uitgekom het, sal maar verswyg word.

Maj. M. J. DOMMISSE.